

COLLOQUIA 3/2012.

CIKLUS JAVNIH PREDAVANJA
VOJNA KRAJINA U SUVREMENOJ HISTORIOGRAFIJI

**FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ODSJEK ZA POVIJEST
|
ZNAJSTVENI PROJEKT
"TRIPLEX CONFINIUM: HRVATSKA VIŠEGRANIČJA
U EUROMEDITERANSKOM KONTEKSTU"**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest
i
Znanstveni projekt
Triplex Confinium: hrvatska višegraničja
u euromediteranskom kontekstu

Ciklus javnih predavanja

VOJNA KRAJINA U SUVREMENOJ HISTORIOGRAFIJI

Ljetni semestar 2011/2012. akademske godine,
ponedjeljkom od 12.30 do 14.00 u A-202,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest
Diplomski izborni kolegij
Vojna i vojnokrajiška povijest
i
Znanstveni projekt
Triplex Confinium: hrvatska višegraničja
u euromediteranskom kontekstu

CIKLUS JAVNIH PREDAVANJA
VOJNA KRAJINA U SUVREMENOJ HISTORIOGRAFIJI

PROGRAM RADA
SAŽECI PRIOPĆENJA I BIOBIBLIOGRAFIJE
SUDIONICI

 FF press

Zagreb 2012.

PRIPREMNI ODBOR

Ivana Beljak

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu
apsolventica Diplomskog studija (modul: Rani novi vijek)

doc. dr. sc. Željko Holjevac

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

mag. Mladen Medved

dr. sc. Kristina Milković Šarić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu
zamjenica predsjednika Pripremnog odbora

doc. dr. sc. Hrvoje Petrić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

prof. dr. sc. Drago Roksandić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu i
voditelj Znanstvenog projekta
„Triplex Confinium: hrvatska višegračnja u euromediterranskom kontekstu“
predsjednik Pripremnog odbora

dr. sc. Marko Šarić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

mag. Tomislav Bali

urednik web-stranice: www.ffzg.hr/pov/zavod/triplex2

VOJNA KRAJINA U SUVREMENOJ HISTORIOGRAFIJI

Dana 6. siječnja 2012. godine uputio sam prof. dr. sc. Damiru Agičiću, pročelniku Odsjeka za povijest i predstojniku Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu dopis sljedećeg sadržaja:

*„Prof. dr. sc. Damir Agičić
Pročelnik Odsjeka za povijest i
Predstojnik Zavoda za hrvatsku povijest*

Predmet: Prijedlog o održavanju serije javnih predavanja „Vojna krajina u suvremenoj historiografiji“ u ljetnom semestru 2011/2012. akademske godine te znanstvenog kolokvija „Vojna krajina u historiografiji: postignuća i razvojne mogućnosti“ u lipnju 2012. godine

Poštovani Pročelniče,

navršilo se trideset godina od održavanja Međunarodnoga znanstvenog skupa u povodu 100. obljetnice sjedinjenja Vojne krajine s Hrvatskom u Zagrebu od 23. do 25. studenog 1981. godine u organizaciji Odjela za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Saveza povijesnih društava Hrvatske. Svojim uspješnim radom ovaj skup je bio prekretnica u vojnokrajiskim istraživanjima u hrvatskoj historiografiji. U međuvremenu se umnogostručio broj istraživača i objavljenih radova u hrvatskoj i drugim historiografijama koje kultiviraju vojnokrajiska istraživanja. Otvorena su brojna nova područja istraživanja, s mnoštvom inovacija u pristupima, teorijskim artikulacijama, primjena novih metoda i tehnika istraživanja. Mnogi fenomeni i procesi koji prelaze granice vojnokrajiske povijesti omogućuju da se i temeljnu problematiku hrvatske povijesti u regionalnim kontekstima kompleksnije interpretira.

U istome vremenskom razdoblju vojnokrajiska baština bila je nerijetko i predmetom raznovrsnih instrumentalizacija i zloupotreba koje su svoj

apsurdni vrhunac, obilježen s mnoštvom tragedija i trauma, bile dosegle u razdoblju 1991.-1995. godine, napose s proglašenjem Republike Srpske Krajine na tlu Republike Hrvatske.

Jedno i drugo obvezuje hrvatsku historiografiju da bilancira stečena iskustva i otvori nova područja istraživanja. Ona to treba učiniti vlastitim snagama, ali i u suradnji s povjesničarima u svim onim historiografijama koje kultiviraju vojnokrajiska istraživanja. S time u vezi predlažem da se u ljetnom semestru 2011/2012. akademske godine, u terminu mog kolegija „Vojna i vojnokrajiska povijest“, s tjednim ritmom, održi Ciklus javnih predavanja „Vojna krajina u suvremenoj historiografiji“. Ta će predavanja kao diplomski izborni kolegij biti, kao i obično, ponuđena studentima koji pod određenim uvjetima imaju pravo upisati ga, ali i svima onima u Hrvatskoj i izvan Hrvatske koji se stručno bave vojnokrajiskom problematikom u znanstveno-nastavnim i znanstvenim ustanovama, arhivima, muzejima, masovnim medijima itd. Predavači bi trebali biti izabrani na temelju prijave, odnosno po proceduri što bi ju trebao definirati Pripremni odbor. Ukoliko ova inicijativa bude prihvaćena, nužno je, dakle, utemeljiti Pripremni odbor. U potonjem slučaju predlažem da članovi Pripremnog odbora budu (abecednim redoslijedom) doc. dr. sc. Željko Holjevac, dr. sc. Kristina Milković (zamjenica predsjednika), doc. dr. sc. Hrvoje Petrić, prof. dr. sc. Drago Roksandić (predsjednik) i dr. sc. Marko Šarić. U sastav Odbora trebalo bi uključiti dvoje diplomskih studenata za tajničke poslove.

Na kraju ljetnog semestra, korištenjem spoznaja iz ciklusa javnih predavanja, moguće je realizirati dvodnevni međunarodni znanstveni kolokvij „Vojna krajina u historiografiji: postignuća i razvojne mogućnosti“ u organizaciji Zavoda za hrvatsku povijest i znanstvenog projekta „Triplex Confinium: hrvatska višegraničja u euromediteranskom kontekstu“ s ciljem da u otvorenoj kritičkoj raspravi bilanciraju stečena iskustva i definiraju mogući smjerovi daljnjim istraživanja u Hrvatskoj i preko njezinih granica. Predlažem da i ta inicijativa bude prihvaćena, a priprema kolokvija povjerena istom sastavu Pripremnog odbora.

Srdačan pozdrav,

(dr. sc. Drago Roksandić, red. prof.)“

Vijeće Odsjeka za povijest na pročelnikov je prijedlog prihvatilo obje inicijative, a na moj prijedlog i sastav Pripremnog odbora (otisnut na str. 2). Veliko je zadovoljstvo konstatirati da su – uz dvije iznimke uvjetovane stjecajem objektivnih okolnosti – svi pozvani u doista rekordnom roku prihvatili sudjelovati u Ciklusu javnih predavanja, odnosno, u radu izbornog kolegija „Vojna i vojnokrajiška povijest“. Uz stručnjake iz Hrvatske (tj. s Odsjeka za povijest, iz Hrvatskog instituta za povijest, Instituta „Ivo Pilar“ te Hrvatskoga povijesnog muzeja), svoje su sudjelovanje u radu potvrdili stručnjaci iz Austrije, Njemačke, Mađarske, Slovenije i Srbije. Koliko nam je poznato, ovo je prvi slučaj da se na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na ovaj način kombiniraju ciklus javnih predavanja i izborna nastava. Nadamo se da ćemo uspjeti na taj način doprinijeti uvođenju znanstvenih i pedagoških inovacija u fakultetskoj nastavi te istovremeno doprinijeti novoj kvaliteti znanstvenih vojnokrajiških istraživanja i upoznavanju javnosti sa stečenim spoznajama. Najavljeni kolokvij će se održati na jesen, nakon evaluacije iskustava stečenih ovom inicijativom.

U Zagrebu, 26. veljače 2012. godine

prof. dr. sc. Drago Roksandić

Ein gemeiner Sulak oder Grenadier von dem Kaiserl. Königl. neu regulirten Carlstädter Granat-Infanterie-Regiment des H. Obristen Grafens von Herberstein, jenseits des Capella-Gebirgs.

Wir hat zwar schon die Natur einen frischen Mann gegeben,
 Doch seit dem die Königin mich auf solchen Fuß gesetzt,
 Der dem regulirten gleicht, so wächst in mir noch mehr Leben,
 Daß das Freisten, jeß mein Herz wie ein lustiger Tanz erquält.

Geniare. Basile. Schneid.

C. P. May.

Matth. Engelbrecht. excudit. A. D.

Program rada

*Ljetni semestar 2011/2012. akademske godine,
ponedjeljkom od 12.30 do 14.00
na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u seminaru A-202*

Ponedjeljak, 27. veljače

Dr. sc. Drago Roksandić, red. prof. (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
Trideset godina hrvatske vojnokrajiske historiografije (1981-2011.): tranzicijski konteksti, prijeporni koncepti, pluralizam istraživačkih praksi

Ponedjeljak, 5. ožujka

Dr. sc. Marko Šarić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
Krajiska kultura i protomodernizacija u 18. stoljeću: promjene u shvaćanju prostora i vremena u krajiskoj epici od Beckog do Dubičkog rata (1683-1699. – 1788-1791.)

Ponedjeljak, 12. ožujka

Dr. sc. Alexander Buczynski, red. prof. (Hrvatski institut za povijest, Zagreb)
Josefinska reforma Vojne krajine 1787. godine

Ponedjeljak, 19. ožujka

Dr. sc. Mirela Slukan Altić, nasl. izv. prof. (Institut „Ivo Pilar“, Zagreb)
Kartografski izvori za povijest vojnokrajiskih utvrda u vrijeme habsburške i francuske uprave

Ponedjeljak, 26. ožujka

Dr. sc. Damir Boras, red. prof. – **dr. sc. Kristina Milković Šarić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
Obrada teksta i Begriffsgeschichte na primjeru Krajiskih osnovnih zakona iz 1807. godine

Ponedjeljak, 2. travnja

Dr. sc. Géza Pálffy (Mađarska akademija znanosti, istraživački centar za humanističke znanosti, Institut za povijest)
Die Türkenabwehr und die Militärkartographie der Habsburgermonarchie in Ungarn und Kroatien–Slawonien im 16. Jahrhundert

Ponedjeljak, 16. travnja

Dr. sc. Karl Kaser, red. prof. (Centar za povijest Jugoistočne Europe Sveučilišta u Grazu)
Historiografie der Militärgrenze: Alte und neue Herausforderungen

Ponedjeljak, 23. travnja

Dr. sc. Hrvoje Petrić, doc. (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

„Malo ledeno doba“ i vojnokrajiški prostori

Ponedjeljak, 30. travnja

Dr. sc. Željko Holjevac, doc. (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Povijesti krajiških pukovnija: domašaji i poticaji

Ponedjeljak, 7. svibnja

Dr. sc. Andrej Hožjan, doc. (Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru)

Špijunaža i vojnopoštanska djelatnost na prostoru Slavonske vojne krajine te sjeverozapadne Hrvatske do ranog 17. stoljeća

Ponedjeljak, 14. svibnja

Prof. dr. sc. Hannes Grandits (Humboldtovo sveučilište u Berlinu, Institut za znanosti o povijesti)

Ukidanje vojnokrajiškog sustava i promjene u obiteljskim gospodarstvima: studija slučaja

Ponedjeljak, 21. svibnja

Dr. sc. Sanja Lazanin (Institut za migracije i narodnosti, Zagreb)

Visoko plemstvo u habsburškim vojnokrajiškim reformama u 18. stoljeću

Ponedjeljak, 28. svibnja

Mag. Jovan Pešalj (Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu)

Najimpresivnija granica centralne Evrope. Habzburška granica prema Osmanskom carstvu 1739-1791.

Ponedjeljak, 4. lipnja

Mr. sc. Marina Bregovac Pisk (Hrvatski povijesni muzej, Zagreb)

Ban Josip Jelačić i njegovi serežani u likovnim djelima vezanim uz 1848. i 1849. godinu (primjeri iz Zbirke slika i grafika Hrvatskog povijesnog muzeja)

Ponedjeljak, 11. lipnja

Dr. sc. Drago Roksandić, red. prof. (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Krajišnici i Hrvatsko-slavonska Vojna krajina 1848.: izazovi liberalizacije i neomilitarizacije

CIKLUS JAVNIH PREDAVANJA

**VOJNA KRAJINA U
SUVREMENOJ HISTORIOGRAFIJI**

SAŽECI PRIOPĆENJA
I
BIOBIBLIOGRAFIJE

Mirela Altić (Zagreb)

Kartografski izvori za povijest vojnokrajiških utvrda u vrijeme habsburške i francuske uprave

Planovi utvrda iznimno su važan kartografski izvor hrvatske povijesti. Okolnosti razvoja hrvatskih zemalja u zoni sustjecanja interesa imperijalnih sila Osmanskog Carstva, Habsburške Monarhije i Mletačke Republike čije su se uprave izmjenjivale nad hrvatskim utvrdama, imali su osobito snažan odraz na strukturu fortifikacijskog sustava. Česte izmjene granica i različite uprave, odrazile su se na promjene u strukturi i načinu utvrđivanja. Svaka od zaraćenih strana po osvajanju utvrde obnavljala bi i dograđivala fortifikacijski sustav, gradeći na temeljima starih utvrda nove sustave. Na taj su način često nestajali stari slojevi utvrda. Činjenica višeslojnosti fortifikacijskih sustava koja pogledu ostavlja samo posljednju “verziju”, osobito otežava rekonstrukciju razvoja fortifikacijskog sustava. U tom smislu, stari planovi utvrda imaju iznimnu važnost. Kako spomenuti planovi ujedno često predstavljaju i najstarije kartografske izvore pojedinih naselja, njihova važnost prelazi okvire proučavanja njihova utvrđivanja, čineći i važan izvor za proučavanje razvoja i strukture naselja uopće.

Najstariji planovi hrvatskih utvrda potječu iz vremena prodora Osmanlija, kada pod pritiskom ratne opasnosti otpočinje preuređenje i dogradnja starih feudalnih kaštela te njihova prilagodba za potrebe dugotrajnog ratovanja. Još intenzivnije kartiranje utvrda otpočinje tijekom habsburško-osmanskih ratova u 17. stoljeću. Zbog osobitog značaja utvrda kao ključnih obrambenih točaka granice, kartiranje fortifikacijskih sustava u 17. stoljeću imalo je prioritarnu važnost pa u tome razdoblju nastaje najveći broj fortifikacijskih planova. Radovi na fortificiranju utvrda hrvatske Vojne krajine tijekom 18. stoljeća jenjavaju ali početkom 19. stoljeća, uspostavom francuske uprave, fortifikacijska arhitektura ponovno doživljava svoj procvat. Tada ponovno nastaje značajniji broj projekata koji se odnose na izgradnju novih ili dogradnju postojećih vojnokrajiških utvrda a koji svjedoče kako o novim trendovima u utvrđivanju tako i o drugačijoj geostrategiji francuskih vlasti prema pitanju obrane hrvatskog vojnokrajiškog prostora.

Dr. sc. Mirela Altić, zaposlena u Institutu društvenih znanosti „Ivo Pilar“ kao znanstvena savjetnica za područje povijesnih znanosti i voditeljica Centra za urbanu i lokalnu povijest. Kao izvanredna profesorica u naslovnom zvanju predaje na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu te na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Puli kolegije vezane uz primjenu kartografskih izvora u hrvatskoj povijesti. Područje njezina profesionalnog interesa su povijesna kartografija, povijesna geografija, urbana povijest, geopolitika te povijest hrvatskih granica. Dr. sc. Altić do sada je objavila 12 autorskih knjiga te više desetaka znanstvenih radova u Hrvatskoj i inozemstvu. Autor je sveučilišnog priručnika *Povijesna kartografija – kartografski izvori u povijesnim znanostima*. Član je uredništva nekoliko znanstvenih časopisa te predstavnik Hrvatske u više međunarodnih organizacija.

Izbor iz bibliografije:

Kartografski izvori za povijest Triplex Confiniuma. Hrvatski državni arhiv i Zavod za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb, 1999.; *Povijesna kartografija – kartografski izvori u povijesnim znanostima*. Izdavačka kuća “Meridijani”. Samobor, 2003.; *Povijesni atlas gradova: Bjelovar*. Državni arhiv Bjelovar i Hrvatski državni arhiv. Zagreb, 2003.; *Povijesni atlas gradova: Sisak*. Državni arhiv Sisak i Hrvatski državni arhiv. Zagreb, 2004.; *Povijesni atlas gradova: Koprivnica*. Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar” i Muzej grada Koprivnice. Zagreb, 2005.; *Povijesni atlas gradova: Hrvatska Kostajnica*. Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar” i Državni arhiv Sisak. Zagreb, 2007.; *Povijesni atlas gradova: Varaždin*. Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar” i Državni arhiv Varaždin. Zagreb, 2009.

Damir Boras i Kristina Milković Šarić (Zagreb)

Obrada teksta i *Begriffsgeschichte*: primjer Krajiških osnovnih zakona iz 1807. godine

Obrada teksta – izrada baze podataka na temelju tekstualnih predložaka i konkordancija kao analitičkoga aparata – nije nova istraživačka tehnika, no bila je primjenjivana u drugim znanstvenim disciplinama, poput teorije književnosti, a u historiografiji dosad nije naišla na jači odjek. Međutim, određene su vrste povijesnih izvora – poput, primjerice, pravnih normi ili političkih programa – osobito pogodni za takvu vrstu istraživanja kojom se izdvajaju ključni termini i njihovo tekstualno okruženje. *Begriffsgeschichte* ili povijest pojmova posebna je poddisciplina socijalne povijesti koja se bavi promjenama u značenju pojmova tijekom vremena. Njenu koncepciju osmislio je njemački povjesničar Reinhart Koselleck i utemeljio je na ideji da tranziciji iz staleškoga društva u građansko u razdoblju od oko 1750. do 1850. odgovara promjena sadržaja temeljnih društveno-političkih pojmova (*Grundbegriffe*). Ovdje je, zapravo, riječ o tumačenju odabranih temeljnih pojmova s obzirom na konkretni pravno-politički i scioekonomski sustav. Istraživačke mogućnosti *Begriffsgeschichte* nisu dosad ozbiljnije iskorištene u hrvatskoj historiografiji. Kad je riječ o njezinoj primjeni u okviru vojno-krajiške povijesti, nužno je imati na umu da u Vojnoj krajini nije postojalo staleško društvo poput onoga u banskoj Hrvatskoj, a i građansko se razvijalo s mnoštvom posebnosti.

Krajiški osnovni zakoni sadržavaju šest poglavlja i 155 zakonskih članaka i dosad su u historiografiji relativno dobro poznati. Proglašeni su 7. rujna 1807. godine carskom odlukom i dijelom su pravne kodifikacije na području Habsburške Monarhije koja je – kad je riječ o austrijskim nasljednim zemljama – završila 1811. objavom *Općega građanskoga zakonika*. Kao i *Opći građanski zakonik*, *Krajiški osnovni zakoni* nastaju među dvorskim činovnicima u duhu Savignyjeve pravne škole koja „duh naroda“ (*Vollegeist*) smatra izvorom prava te predstavlja radikalni zaokret u odnosu na zakonodavnu ideju iz druge polovice 18. stoljeća. Izravna posljedica te idejno-pravne pozicije kodifikacija je dijela običajnoga prava unutar *Krajiških osnovnih zakona* (*Drittes Hauptstück: Von der Haus-Communion*). To je ujedno prva kodifika-

cija običajnoga prava na južnoslavenskome prostoru uopće koja se odvijala kao državni projekt.

Krajiški osnovni zakoni s jedne strane odražavaju želju za održavanjem kontinuiteta u normativnoj praksi države na tom prostoru, a s druge strane težnju da se u krajišniku vidi državljanina – kako im se car Franjo I. obratio u preambuli zakona (*als Staatsbürger*). Država se ovdje javlja kao akter reforme – izražava tendencije za promjenom prava no i težnju za apsolutističkim nadzorom nad pravnim sustavom.

Zakonski članci *Krajiških osnovnih zakona* definiraju obveze krajišnika prema državi, a preostalim sadržajem odgovaraju pravu koje je po Gurvitчу karakteristično za seljake – bave se pretežno institutima vlasništva nad zemljom i nasljedstva te odnosima unutar obitelji. Budući da je krajiško društvo tradicionalno društvo – karakterizira ga nemogućnost odvajanja pravnoga normativnog sustava od drugih normativnih sustava poput morala i religije – pravna pravila *Krajiških osnovnih zakona* – koji, dakle, prema zamislima svojih autora nastaju kao specifičan spoj državnih interesa i „duha naroda“ pretvorenih u pravnu normu – nužno je kontekstualizirati i unutar krajiške pravne kulture.

Pitanje jezika kao prijenosnika značenja, bitno za svaki zakonski akt, u slučaju *Krajiških osnovnih zakona* postavlja se na osobit način. Autentični tekst zakona pisan je na njemačkome jeziku, no gotovo istodobno (1808.) objavljena su dva prijevoda – na tzv. „slavonski“ jezik, tj. hrvatski štokavsko-ikavski književnojezični idiom koji se od sredine 18. stoljeća počeo standardizirati te na slavenosrpski jezik koji se izvan uobičajenih standardizacijskih normi razvijao kao „srednji stil“ srpskoga građanskog obrtničko-trgovačkog sloja te pripadnika vojnih i admisitrativnih službi u okvirima Habsburške Monarhije. Na taj se način pisani zakon pojavio u društvu s prevladavajućom usmenom kulturom. Obradom sva tri teksta *Krajiških osnovnih zakona* paralelno moguće je utvrditi koliko su prijevodni jezici pojmovno mogli udovoljiti standardu njemačkoga pravnog teksta na početku 19. stoljeća još uvijek u okvirima „staroga režima“ u specifičnim društvenim uvjetima na krajnjem rubu Monarhije.

Dr. sc. Damir Boras (1951.) redoviti je profesor na Odsjeku za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Od 1. 10. 2009. obnaša dužnost dekana Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Od 2007. godine voditelj je znanstvenog programa Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH u području informacijskih znanosti „Izvori za hrvatsku baštinu i hrvatski europski identitet“ koji obuhvaća šest znanstvenih projekata iz područja informacijskih znanosti. Od iste je godine voditelj znanstvenog projekta Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH u području informacijskih znanosti Hrvatska „Rječnička baština i hrvatski europski identitet“. Sudjelovao je i sudjeluje kao istraživač na više projekata pri Ministarstvu znanosti (od 1990. do danas). Predaje na dodiplomskom studiju informacijskih znanosti te na poslijediplomskim doktorskim studijima informacijskih znanosti (Filozofski fakultet) i hrvatske kulture (Filozofski fakultet), a predavao je i na poslijediplomskim studijima psihologije te glotodidaktike na Filozofskom fakultetu. Glavni je urednik međunarodnog znanstvenog časopisa *Studia lexicographica* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, od 2007.). Član je uređivačkog odbora za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima *Medianali* (od 2007.). Objavio je preko pedeset znanstvenih i stručnih radova, knjiga i srednjoškolskih i visokoškolskih udžbenika te realizirao četrdesetak pozvanih predavanja i priopćenja na stranim i domaćim znanstvenim skupovima iz područja informacijskih i komunikacijskih znanosti, programiranja, računalne obrade teksta i jezika, leksikografije i enciklopedike. Dobitnik je više nagrada.

Izbor iz bibliografije:

“Rječnička baza hrvatskog književnog jezika.” u: *Informatologia Yugoslavica*. 17. 1985., 223-242. (u koautorstvu s Miroslavom Kržakom); “Strojna priprema rječnika sveukupnoga Gundulićeva djela.” u: *Obrada teksta i prikaz znanja*. Zavod za informacijske studije Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb, 1993., 99-124; *Uvod u informacijsku znanost*. Školska knjiga. Zagreb, 1992. (drugo izd. 1993.) (u koautorstvu s Miroslavom Tuđmanom i Zdravkom Dovedanom); “Hipertekst i pretraživanje informacija u društveno-humanističkim znanostima – primjer pravnih propisa.” u: *Proceedings of the Conference: language and Communication*. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb, 1996., 78-85. (u koautorstvu s Davorom Laucom); “Enciklopedija budućnosti: interaktivni izvor znanja.” u: *Radovi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*. 10. Zagreb, 2001., 145-153. (u koautorstvu s Nenadom Prelogom); “Rječnik Fausta Vrančića – temelj hrvatske rječničke baštine (računalna obradba).” u: Tuđman, Miroslav (ur). *Modeli znanja i obrada prirodno jezik*. Zavod za informacijske studije. Zagreb, 2003., 237-272. (u koautorstvu s Nives Mikelić)

Dr. sc. Kristina Milković Šarić (Mostar, 1974.), osnovnu školu završila je u Ilači, a gimnaziju u Vinkovcima i Zagrebu 1993. Iste se godine upisala na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, na studij jednopredmetne povijesti. Diplomirala je

2001. godine te upisala poslijediplomski studij Hrvatska povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i iste godine zaposlena kao znanstvena novakinja na projektu prof. dr. sc. Nikše Stančića *Temeljni dokumenti hrvatske povijesti* u Zavodu za hrvatsku povijest. Magistarski rad pod naslovom *Osnovni krajiški zakon (1807.)* pod mentorstvom prof. dr. sc. Drage Roksandića obranila je 2005. godine. Doktorsku disertaciju *Josip Jelačić 1830.-1848. Plemić, časnik i preporoditelj u društvima „staroga režima“* obranila je 2009. također na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pod mentorstvom prof. dr. sc. Nikše Stančića. U status više asistentice izabrana je 2009. Osim znanstveno-istraživačkoga rada na matičnome projektu, od akademske godine 2002./2003. kontinuirano sudjeluje u izvođenju nastave na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovala je na više međunarodnih i domaćih znanstvenih skupova, kolokvija, okruglih stolova te na kongresima hrvatskih povjesničara. U dva navrata (po 14 dana) bila je stipendistica štajerske Zemaljske vlade u Grazu (stipendija „Mogersorf“). Istraživački se najviše bavi razdobljem 1700.-1850., osobito socijalnom, pravnom i kulturnom poviješću te procesima protomodernizacije i modernizacije na području hrvatskih zemalja, a posebno na vojnokrajiškom prostoru, u njihovu habsburškom, odnosno srednjoeuropskom i jugoistočnoeuropskom okviru.

Izbor iz bibliografije:

“Položaj časnika prema zakonskoj regulativi za Vojnu krajinu: *Krajiška prava (1754.)* i *Osnovni krajiški zakon (1807.)*.” u: *Povijesni prilozi*. 31. Zagreb, 2006., 161-182; “Josip Jelačić – Edelman und Soldat in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts.” u: *Internationales Kulturhistorisches Symposium Mogersdorf, Führungsschichten im pannonischen Raum im 18. und 19. Jahrhundert*, Graz, 2007., 75-109; “Khevenhüller, Ludwig Andreas.” u: *Hrvatski biografski leksikon*. Sv. 7. 2009., 287-288; “Percepcija Crne Gore i Crnogorca u austrijskim vojnim izvješćima tridesetih godina 19. stoljeća” u: *Migracijske teme*, Vol. 26., Br. 1., 2010., 67-84; “Represalije protiv Podzvizda 1845. Fenomen četovanja i maloga rata u kasnim krajiškim društvima na hrvatsko-bosanskoj granici.” *Povijesni prilozi* 40, Zagreb, 2011., 195.-224.

Marina Bregovac Pisk (Zagreb)

Ban Josip Jelačić i njegovi serežani u likovnim djelima vezanim uz 1848. i 1849. godinu

(primjeri iz Zbirke slika i grafika Hrvatskog povijesnog muzeja)

Burna zbivanja u Austriji i Ugarskoj tijekom 1848. i 1849. godine ostala su zahvaljujući napretku nove tehnike, litografije, gotovo trenutno zabilježena na nizu grafičkih listova. Ban Josip Jelačić – upravo godine 1848. uveden u bansku čast – bio je predmetom velikog zanimanja brojnih umjetnika, od školovanih do gotovo potpunih amatera. Na brojnim grafičkim listovima prikazivan je u različitim odorama (kao ugarski konjanički general, visoki časnik austrijske vojske, hrvatski ban u tzv. instalacionoj odori). Veliku pozornost izazivale su i bitke u kojima se borio, kao i postrojbe kojima je zapovijedao, među kojima su se naročito isticali njegovi vjerni pratioci serežani. Za vrijeme opsade i neposredno nakon pada Beča tiskan je niz listova na kojima su prikazani u borbama u gradu, ili pak kako mirno provode dane u njihovom logoru. Britkim su ih jezikom dotakle i bečke karikature tiskane u tom razdoblju. Bogat fond Zbirke slika i grafika Hrvatskog povijesnog muzeja vrijedan je izvor kako likovnih tako i dokumentarnih podataka vezanih uz početak banovanja i ratni put Jelačića u dvije godine koje su potresle austrijsko prijestolje i uzburkale krunske zemlje. Ovom prilikom bit će kronološki predstavljena najzanimljivija likovna djela (slike i grafike) nastala u tom razdoblju – listovi Carla Goebela, Josefa Heickeea, Ferenc Kollarža, Franza Xavera Zaldera, Anastasa Jovanovića i drugih kao i djela Franza Schrotzberga i Josefa Kriehubera koja su poslužila kao predlošci drugim umjetnicima.

Mr. sc. Marina Bregovac Pisk rođena 1956. godine u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 1979. godine povijest umjetnosti kao glavni i engleski jezik kao drugi predmet. Magistrirala je 2003. godine na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu s temom *Grafički listovi 1848-1849. godine* (mentor dr. sc. Zvonko Maković). Od 1982. godine radi u Povijesnom muzeju Hrvatske (danas Hrvatskom povijesnom muzeju) kao kustos Zbirke slika, grafika i skulptura nastalih u razdoblju do početka 20. stoljeća. Stručno i

znanstveno obrađuje Zbirku, sudjeluje u odabiru i katalogiziranju predmeta za povijesne izložbe koje Muzej redovito priređuje (npr. *Znamenja vlasti i časti u Hrvatskoj u 19. stoljeću, Godina 1848. u Hrvatskoj* i druge). Autorica je dva muzejska kataloga zbirki, te nekoliko kataloga povremenih izložaba.

Izbor iz bibliografije:

“Ivan Kukuljević Sakcinski – sakupljač umjetnina.” u: *Muzeologija*. Br. 32. Muzejski dokumentacijski centar. Zagreb, 1995., 14-22; “Zbirka slika unutar Narodnoga muzeja nekad i danas u Hrvatskom povijesnom muzeju.” u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa Naš Museum*. Zagreb, 1998., 85-92; *Zbivanja 1848.-1849. na grafikama*. (Katalog dijela muzejske zbirke grafika). Hrvatski povijesni muzej. Zagreb, 2000.; *Život u palači*. (Izložba i vodič Hrvatskog povijesnog muzeja). Hrvatski povijesni muzej. Zagreb, 2004.; “Josip Jelačić u grafikama suvremenika.” u: *KAJ. Časopis za književnost, umjetnost, kulturu*. Br. 1-2. God. XXXIX. Zagreb, 2006., 75-92; *Portreti u Zbirci grafika Hrvatskog povijesnog muzeja*. (Katalog dijela muzejske zbirke grafika). Hrvatski povijesni muzej. Zagreb, 2009.

*Alexander Buczynski (Zagreb)***Jozefinska reforma Vojne krajine 1787. godine**

Kantonski sustav jedna je od brojnih reformi cara Josipa II. u administraciji, no, za razliku od većine njegovih ostalih upravnih reformi, dosad je, na žalost, taj sustav ostao neistražen. Od svih reformi koje je taj vladar proveo, najpoznatiji je svakako njegov Patent o toleranciji koji je objavljen 1781. godine i koji nije povučen. Većinu svojih upravnih reformi, naime, car Josip II. opozvao je osobno neposredno prije svoje smrti, dok je ostatak ukinut ubrzo potom. Kantonski je sustav, doduše, uspio nadživjeti svoga glavnog promotora gotovo 10 godina, ali ga je na kraju ipak čekala ista sudbina kao i ostale "promašene" jozefinske reforme. Legendarni car, koji se nije ustručavao zasukati rukave i osobno plugom zaorati polje, mislio je da svaka vlada ima obvezu pomagati podanike, osigurati njihovo blagostanje i sreću, a podanici da zauzvrat imaju obvezu služiti državi. Njegovi biografi uglavnom su suglasni da je car Josip II. bio vrlo inteligentan i energičan, ali da nije imao "državničku mudrost" kakva je karakterizirala Mariju Tereziju. Napustio je politiku konsenzusa i kompromisa, koja je obilježavala vladavinu njegove majke, te zanemario ključnu političku realnost, što je na kraju postalo kobno za njega. Kao pravi idealist mislio je, naime, da može vladati bez podrške aristokracije i Crkve. Car Josip II. vrlo je često ocijenjen kao osobito tvrdoglav, arogantan i nestrpljiv, a zbog neumjerenosti i beskompromisnosti njegova je brzopleta provedba reformi unaprijed bila osuđena na propast. Kroz gotovo sve povijesne rasprave o jozefinskim reformama provlači se tvrdnja da te reforme nisu uspjele zbog centralizacije i germanizacije koju je vladar nemilosrdno provodio i koje su otuđile podanike od njega. No, stoji li ta tvrdnja u odnosu na kantonsku reorganizaciju Vojne krajine koja je dovršena 1787. godine? Zašto ju je pokrenuo i kako je provedena? To su ključna pitanja na koja ću se u svom izlaganju osvrnuti.

Dr. sc. Alexander Buczynski, znanstveni savjetnik, rođen je 1963. godine u Nizozemskoj. Studij povijesti upisao je 1982. na Sveučilištu u Amsterdamu, a završio na Sveučilištu u Utrechtu 1988. godine. Godine 1986. dolazi u Zagreb kao gost

student te započinje svoje prvo istraživanje hrvatske povijesti. Disertaciju: “Vojni komuniteti – središta građanstva u Hrvatskoj krajini. Povlašteni krajiški gradovi Bjelovar, Senj i Petrinja od 1787. do 1872. godine”, obranio je 1993. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1. svibnja 1991. stalno je zaposlen u Hrvatskom institutu za povijest, gdje od 2007. vodi projekt “Vojna krajina: društveno-kulturni integracijski procesi i nacionalni identiteti”. Tijekom prva četiri mjeseca 2007. boravio je kao gostujući znanstvenik na Institute for Advanced Studies in the Humanities Sveučilišta u Edinburghu u Škotskoj, a od siječnja do lipnja 2010. godine boravio je kao Fulbrightov stipendist na SUNY Sveučilištu Binghamton u SAD-u. Njegov znanstveni interes usmjeren je na ranomodernu hrvatsku povijest u kontekstu Habsburške Monarhije u usporedbi sa sličnim povijesnim procesima u ostalim europskim zemljama. Najopsežniji dio njegovih znanstvenih istraživanja obuhvaća političke, društvene, gospodarske i kulturne aspekte vojnokrajiške povijesti tijekom “dugog 18. stoljeća”.

Izbor iz bibliografije:

Gradovi Vojne krajine. Knj. 1-2. Zagreb, 1997.; “Freiheitsvorstellungen an der kroatischen Militärgrenze.” u: Schmidt, Georg i dr. (ur.). *Kollektive Freiheitsvorstellungen im frühneuzeitlichen Europa (1400-1850)*. Frankfurt a/M., 2006., 249-265; “Barun Trenk (1711.-1749.). Legenda i zbilja.” u: Andrić, Stanko (ur.). *Slavonija, Srijem i Baranja*. Zagreb, 2009., 230-242; “Tinjajući krajiški patriotizam i opsada Zadra 1813. godine.” u: *Povijesni prilozi*. 38. Zagreb, 2010., 235-282; *Pa to su samo Hrvati! Građa za povijest kantonske reorganizacije Vojne krajine 1787. godine*. Zagreb, 2011.

*Hannes Grandits (Berlin)***Ukidanje vojnokrajškog sustava i promjene u obiteljskim gospodarstvima: studija slučaja**

In meinem Vortrag möchte ich am Beispiel der Banalgrenze die sozialen Bedingungen, Veränderungen und Dynamiken in den letzten Jahrzehnten vor und während der Auflösung der Militärgrenze zum Thema machen. Es soll dabei vor allem um die Familienwirtschaften gehen und wie diese durch die sich recht grundsätzlich verändernden gesellschaftlichen Rahmenbedingungen zu sehr weitreichenden Umorientierungen gezwungen wurden.

Dr. Sc. Hannes Grandits ist seit dem Sommersemester 2010 Professor am Institut für Geschichte an der Humboldt-Universität zu Berlin und war davor Dozent für Südosteuropäische Geschichte am Institut für Geschichte der Universität Graz bzw. im Studienjahr 2008/09 Vertretungsprofessor am Institut für Ost- und Südosteuropäische Geschichte der Ludwig-Maximilians-Universität in München. In seiner jüngsten wissenschaftlichen Arbeit hat er sich intensiv mit der Geschichte des spätosmanischen Balkan sowie der späthabsburgischen Gesellschaft beschäftigt und europäisch vergleichend an einer Geschichte von Familie und sozialer Sicherheit gearbeitet. Siehe: *Familie und sozialer Wandel im ländlichen Kroatien (18.-20. Jahrhundert)*. (Zur Kunde Südosteuropas Bd. 32) Böhlau. Wien-Köln-Weimar, 2002.; "Der Kampf um ein Visum: Alltagshintergründe südalanischer Arbeitsmigration nach Griechenland." in: Kaser, K. – Pichler, R. – Schwandtner-Sievers, S. (hrsg.). *Die weite Welt und das Dorf. Migration in Albanien am Ende des 20. Jahrhunderts*. Böhlau. Graz-Wien-Köln, 2002., 188-217; *Familie und sozialer Wandel im ländlichen Kroatien, 18.-20. Jhd.* Böhlau. Wien, 2002. *Distinct Inheritances. Property, Family and Community in a Changing Europe*. LIT. Berlin, 2003. (hrsg. mit P. Heady); *Birnbaum der Tränen. Lebensgeschichtliche Erinnerungen aus dem alten Jugoslawien*. Böhlau. Wien, 2003. (hrsg. mit K. Kaser); *Popis Like i Krbave 1712. godine: obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj*. Prosvjeta. Zagreb, 2003. (hrsg. gem. mit Karl Kaser und Siegfried Gruber); "The Power of "Armchair" Politicians: Ethnic Loyalty and Political Factionalism among Herzegovinian Croats." in: Bougarel, X. – Helms, E. – Duijzings G. (hrsg.). *The New Bosnian Mosaic. Identities, Memories and Moral Claims*. Ashgate. Aldershot-Burlington, 2007., 101-122; *Herrschaft und Loyalität in der spätosmanischen Gesellschaft. Das Beispiel der multikonfessionellen Herzegowina*. Böhlau. Wien, 2008.; *Yugoslavia's Sunny Side. A History of Tourism in Socialism, 1950s-1980s*. CEU Press.

Budapest-New York, 2010. (hrsg. mit K. Taylor); "Ländliches und städtisches Familienleben im Wandel: die Habsburgermonarchie zwischen 1848 und 1918." u: Rumpler, H. – Urbanitsch P. – Harmat, U. (hrsg.). *Die Habsburgermonarchie 1848 – 1918*. Band IX. *Sozialgeschichte*. Verlag der Akademie der Wissenschaften. Wien, 2010., 621-699; *Conflicting Loyalties in the Balkans. The Great Powers, the Ottoman Empire and Nation-Building*. I. B. Tauris. London, 2011. (hrsg. mit N. Clayer u. R. Pichler); *Kinship and Social Security in Contemporary Europe. Vol. I: Family and the State during the Century of Welfare: Eight countries*. Campus. Frankfurt/M.-New York, 2011.

Željko Holjevac (Zagreb)

Povijesti krajiških pukovnija: domašaji i poticaji

Pisanju povijesti pojedinih pukovnija habsburške Vojne krajine u hrvatskim zemljama i izvan njih pristupilo se sredinom 19. stoljeća, kada se napunilo, ovisno o dinamici nastanka pojedinih pukovnija, stotinu godina njihova postojanja. Bilo je to u vrijeme kada je već pomalo anakrona Vojna krajina ulazila u završna desetljeća svoga dugog trajanja i kada je došlo na red svojevrsno vrednovanje vojničkih učinaka krajiških pukovnija kao sastavnice ukupne carsko-kraljevske austrijske vojske. Bilo je to svakako i u vrijeme kada su različiti oblici romantičarske „Vaterlandsliebe“ upravljali ponašanjem većine ljudi i kreirali tendencije u kulturnome stvaralaštvu, a utjecali su i na ljudsku svakodnevicu. U Hrvatsko-slavonskoj Vojnoj krajini radilo se to, kako i priliči vojničkoj instituciji, organizirano i subordinirano: na temelju zapovijedi Glavnog zapovjedništva u Zagrebu od 7. ožujka 1845., dakle „po zadatku“ (onako kako se u Vojnoj krajini manje-više činilo i sve ostalo). Tada je zagrebačka „General Commando“ po intenciji *from above*, tj. po napatku Dvorskog ratnog vijeća (*Hofkriegsrat*) u Beču, naložila podređenim pukovnijskim zapovjedništvima da se pobrinu za prikupljanje potrebnih obavijesti, njihovu obradu i pisanje pukovnijskih povijesti. Rezultat je u svakoj krajiškoj pukovnijoj trebala biti „vlastita pukovnijska povijest, koja treba kronološkim redom, koliko je moguće točno, sadržavati sve događaje, što su se tijekom vremena zbili [u svezi] s pukovnijom kao vojnom postrojbom od njezina postanka“, kako se tim povodom izrazio zapovjednik Ogulinske pukovnije pukovnik Stefan Šupljikac von Vitez u pismu umirovljenome pukovniku Franji Holjevcu, zamolivši ga da svojim znanjima o vremenu prije Napoleonovih ratova, o čemu u tadašnjem ogulinskom pukovnijskom arhivu nije bilo nikakvih sačuvanih dokumenata, pomogne u pisanju povijesti te pukovnije.

Rad na pukovnijskim povijestima prepuštao se u pravilu upravnim satnicima, ljudima koji su kao čelne osobe upravnih odjela (*Grenz-Verwaltung-Abtheilung*) u svakoj pukovnijoj bili zaduženi za ekonomske, društvene i ostale „predmete“ koji nisu ulazili u opseg pojma zapovijedanja ljudstvom u ratu i miru kao čisto vojničkoga posla (u užem smislu te riječi). Oni su toj

zadaći pristupili onako kako su najbolje znali i umjeli: pojedinci vičniji peru bili su izdašniji u svojim zapažanjima, dok su se ostali pretežno zadovoljavali razmjerno površnijim eksplikacijama. Pisali su na njemačkom jeziku, službenom jeziku u Vojnoj krajini. Oslanjali su se na vlastite uvide i raspoložive dokumente koji su im se našli pri ruci, a pri sastavljanju pojedinih dijelova svojih knjiga koristili su se i različitim podacima iz druge ruke, ponekad ih i doslovno preuzimajući. Samo pri iznošenju činjenica vezanih uz vrijeme kada su neposredno bili u službi pukovnije kao upravni satnici, njihova se autorska izvornost može smatrati potpunom i autentičnom. Težište je njihova stvaralačkog napora bilo usmjereno prema opisivanju uistinu brojnih ratnih pohoda u kojima su sudjelovale krajiške pukovnije, budući da je tijekom druge polovice 18. i prve polovice 19. stoljeća jedva i bilo desetljeća u kojem one nisu morale odlaziti nekamo na bojište. Pored toga, iako u drugome planu i u sjeni dominantne vojne komponente, u zapisima koji su potekli iz pera krajiških upravnih satnika ima i različitih narativnih i statističkih obavijesti i o drugim segmentima ljudske stvarnosti, kao što su poljoprivreda, obrt i trgovina, promet i veze, vjere i crkve, školstvo, prirodne osobitosti, kulturno-povijesne znamenitosti itd. Neki su zapisi ukoričeni i tiskani kao knjige, a ostali koji su do danas preživjeli sačuvani su u jednoj ili više rukopisnih inačica. Tako su npr. u karlovačkom dijelu Vojne krajine tiskane povijesti Ogulinske i Otočke pukovnije, dok je povijest Slunjske pukovnije sačuvana u Zbirci rukopisa Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, jednako kao i povijest Ličke pukovnije (postoji čak nekoliko dovršenih i nedovršenih verzija povijesti te pukovnije s potpisima različitih autora). U usporedbi s „linijskim“ pukovnijama, tj. redovnim postrojbama carsko-kraljevske vojske, čije su povijesti većim dijelom tiskane, neke i u više različitih izdanja (ponajbolji uvid u to pruža knjižnica Ratnog arhiva u Beču), krajiške su pukovnije svojim povijestima skromno zastupljene u kontekstu te vojske kao cjeline, a njihove su povijesti samo manjim dijelom ugledale svjetlo dana.

S obzirom na vrijeme u kojem su nastale, povijesti krajiških pukovnija, u mjeri u kojoj ih ima, predstavljaju danas vrijedan povijesni izvor, i to podjednako one koje nisu objavljene kao i one koje su objavljene. Štoviše, ove druge su i danas, stoljeće i pol kasnije, najčešće jedina ili gotovo jedina priručna „literatura“ o povijesti pojedinih krajiških pukovnija, iako svojedobno nisu nastale kao plod rada povjesničara niti mogu dati odgovor na mnoga

pitanja koja ljudi iz struke danas mogu postaviti. Svjedoci smo u novije vrijeme oživljavanja interesa za povijesti krajiških pukovnija: neke se prevode s njemačkoga i ponovno objavljuju na hrvatskome jeziku, neki se rukopisi sustavno priređuju za tisak, a neka djela služe i kao pažnje vrijedan poticaj za nova istraživanja koja nužno moraju biti znanstveno utemeljena i oslonjena na arhivsko i drugo gradivo. Fascinantno obimno i silno fragmentarno u isto vrijeme, to je gradivo takvo da za pojedina pitanja nudi sjajne mogućnosti detaljne obrade, dok za druga jedva ostavlja prostor za osnovnu orijentaciju. Pritom su sačuvani primarni fondovi nastali djelovanjem krajiških pukovnija vrlo često krajnje oskudni, dok su neki važni sekundarni fondovi poput npr. fonda Dvorskog ratnog vijeća u Beču u stoljetnome kontinuitetu gotovo nesavladivi za istraživača koji se danas kao pojedinac želi okušati u pisanju povijesti krajiških pukovnija kao sinteza ili u izradi ambicioznije specijalističke rasprave o pojedinim aspektima njihove prošlosti sa znanstvenoga stajališta. U jednom i u drugom slučaju, poznavanje njemačkoga jezika i njemačkoga pisma je nužno, posla ima više nego dovoljno, ali je i profesionalni izazov utoliko na različite načine višestruko primamljiv.

Željko Holjevac rođen je 15. prosinca 1973. u Brinju. Osnovnu je školu polazio u rodnom mjestu, a gimnaziju u Otočcu i Senju. Akademski stupanj doktora povijesnih znanosti stekao je 2006. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Bio je asistent u Institutu društvenih znanosti „Ivo Pilar“ u Zagrebu. Od 2007. zaposlen je kao docent na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Predavao je na Hrvatskim studijima i Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a jedan semestar i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Istraživački je više puta boravio u inozemstvu, najviše u arhivima i knjižnicama u Beču i Budimpešti. Predsjednik je Društva za hrvatsku povjesnicu i Državnog povjerenstva za natjecanje učenica i učenika osnovnih i srednjih škola iz povijesti, a kao vanjski suradnik vodi Područni centar Instituta društvenih znanosti „Ivo Pilar“ u Gospiću. Bavi se pretežno Vojnom krajinom i gradišćanskim Hrvatima, hrvatsko-mađarskim odnosima i različitim srodnim temama s težištem na modernom i suvremenom razdoblju. Sudjelovao je dosad s priopćenjima na više međunarodnih i domaćih znanstvenih skupova, konferencija, kongresa, simpozija, seminara, kolokvija, tribina i okruglih stolova. Kao autor ili suautor objavio je pet znanstvenih i jednu popularnu knjigu, više znanstvenih radova i stručnih priloga u domaćim i inozemnim časopisima i zbornicima, te udžbenik povijesti

za sedmi razred osnovne škole i treći razred gimnazije. Uredio je i dva zbornika radova, od čega jedan u dvije knjige.

Izbor iz bibliografije:

Gospić u Vojnoj krajini (1689.-1712.-1881.). Prilog slici gospićke prošlosti. Hrvatski zemljopis. Zagreb, 2002.; *Brinjsko-lički ustanak 1746. godine.* Meridijani. Samobor, 2004.; *Ivan Dominik Vukasović. Zemljopisni i povijesni novi opis Karlovačkog generalata u Kraljevini Hrvatskoj (1777.).* Državni arhiv. Gospić, 2005. (priredio Željko Holjevac); *Gradišćanski Hrvati u Mađarskoj i Hrvati u Slovačkoj. Analiza hrvatskih naselja u zapadnoj Mađarskoj i Slovačkoj.* Croatica. Zagreb – Budapest – Bratislava, 2006. (u koautorstvu s Tomislavom Jelićem); *Hrvatsko-slavonska Vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osmanskoga Carstva u ranome novom vijeku.* 2. svezak Hrvatske povijesti u ranome novom vijeku. Barbat & Leykam International. Zagreb, 2007. (u koautorstvu s Nenadom Moačaninom); *Gackom kroz povijest.* Hrvatski radio Otočac. Otočac, 2009.; *Ogulinška pukovnija (1746.-1873.).* Polazišta. Matica hrvatska. Ogulin, 2012. (u tisku).

*Andrej Hozjan (Maribor)***Obveščevalna, kontraobveščevalna in vojnopoštna organizacija na Slavonski vojni krajini do začetka 17. stoletja**

V mnogih spisih in mnenjih o krajiškem protiturškem vojskovanju se je zmeraj zelo poudarjala potreba po dobro organiziranem špijoniranju kot enem od bistvenih elementov krajiškega boja. Naloge vzpostavljanja obveščevalne mreže na Slavonski VK so zmeraj imeli krajiški poveljniki. Ti so se pač znašli, kot so se mogli. Za špijone so največkrat nastavljali vlaške/uskoške in v nekaj primerih tudi hrvaške ljudi. Seveda si je tudi domače hrvaško plemstvo samo iskalo zaupne informacije in nastavljalo špione, npr. Zrinski. Brez njih bi bili pretežno nemško govoreči poveljniki popolnoma izgubljeni. V letih poveljnika Ivana Lenkovića so npr. vzpostavili očitno dobro delujoč sistem obveščanja in špijoniranja, ki pa je z njegovim odhodom močno upadel. Špijonski centri v osmanskem zaledju so bili mesta Požega, Pécs, Beograd in Osijek. Kontrašpijonažni ukrepi so bili neizprosni in okrutni, saj je razkrinkane špijone na obeh straneh čakala enaka kazen – kol ali utopitev.

Najpomembnejši del špijonaže so nedvomno bila denarna sredstva. Že v 40. in 50. letih se štajerski deželni poveljniki kot Luka Székelyi/Zekel, Jurij Wildenstein in drugi pritožujejo deželi tako zaradi nerednega izplačevanja špijonskega denarja kot tudi zaradi prenizkih vsot. Nemogoče je preveriti, kam je špijonski denar dejansko prihajal, ali v žepe samih poveljnikov ali pa so bile zahteve špijonov res tako visoke. Nekateri obveščevalci so očitno lahko zaslužili res lepe denarje, npr. špijon Dimitar Milovitić, ki je leta 1557 dobil 12 dukatov oziroma 21 goldinarjev plačila na mesec.

Vojnopoštna mreža je bila drugi obveščevalni korak dežele za pretok informacij z bojišč v Gradec in obratno. Osnovne organizacijske značilnosti deželne vojne pošte so bile preproste: v določenem kraju ali celo na bolj izpostavljeni lokaciji so deželni uradniki ali krajiški poveljniki našli posameznika, ki jim je s podpisom pogodbe jamčil za hiter prenos pošte od svoje postaje do obeh sosednjih postaj. Za čas od 1540 do 1608 je bilo možno po virih ugotoviti natanko 105 deželnih poštarjev in poštaric na liniji Gradec – Maribor – Ptuj – Varaždin in Zagreb. Iz Varaždina in Zagreba so pošto v Križevce prinašali redni poštni jezdec. V Koprivnici je deželna vojnopoštna

postaja zanesljivo delala v letih 1542 in 1543, pozneje pa ne več. Do Koprivnice in do drugih izpostavljenih utrd v Podravini so namreč pošto iz Varaždina in nazaj zaradi nevarnosti prenašali izključno sami vojaki. Od sredine stoletja naprej so stalne deželne poštne postaje na slavonskih tleh bile: Sv. Križ Začretje (ukinjena sredi 70. let), Lepoglava – pozneje preseljena v Druškovec in nato v Krapino, Zagreb, pod Lipo (? nad Zagrebom) – pozneje preseljena v Gornjo Bistvo, in Varaždin.

Tudi tu so glavno vlogo igrala sredstva. Plačilna osnova ni bil izvajalec - človek, temveč poštni konj, podobno kot pri najemniškem vojaku – konjeniku. Poštno službo na slavonskih postajah so običajno izročali ljudem s krajine, znanim vojakom, nižjim plemičem ali meščanom. Najbolj znani poštarji tukaj so bili: v Varaždinu večkratni varaždinski mestni sodnik Jurij Fleischmann, sicer gradbenik in prišlek iz slovenske Štajerske, plemič Ferdinand Herković in nato njegova vdova Elizabeta Herković; v Druškovcu plemič Mihael Drušković; na lokaciji pod Lipo člani plemiške družine Mirković; v Zagrebu koroški plemič Hanns Ulrich Peuscher in nato znani zagrebški veletrgovec italijanskega rodu Lucio Calcinelli, in drugi.

Doc. dr. Andrej Hozjan rođen je 1964. u Mariboru, gdje završava osnovnu i srednju školu. Studij povijesti i sociologije u Ljubljani završava 1988., magistrirao je povijest novog vijeka 1991., a 1995. doktorirao. Do 1999. radio je u Biskupskom arhivu u Mariboru te je stekao stručni naziv arhivista. Dobio je habilitaciju za docenta ranog novog vijeka. Od 1999. kao docent predaje na Sveučilištu u Mariboru (na Pedagoškom fakultetu, a kasnije na Filozofskom fakultetu). Član je više redakcijskih i uredničkih savjeta slovenskih i hrvatskih znanstvenih časopisa. Objavljuje članke, rasprave, monografije, dijelove monografija, enciklopedijske, biografske radove i drugo u Sloveniji, Austriji, Mađarskoj i Hrvatskoj. Od 2000. godine aktivno surađuje s istraživačima na prostoru Republike Hrvatske.

Izbor iz bibliografije:

“Postanak i razvoj poštanske ustanove i ostalih načina prijenosa obavijesti u SZ Hrvatskoj od 1500.-1783.” u: Hozjan, Andrej (ur.). *Pošta sjeverozapadne Hrvatske*. Zagreb-Varaždin, 2002., 33-50; “Poštanska djelatnost na području sjeverozapadne Hrvatske od 1783. do 1918.” u: Hozjan, Andrej (ur.). *Pošta sjeverozapadne Hrvatske*. Zagreb-Varaždin, 2002., 51-78. (u koautorstvu s Đurđicom Cesar); “SZ Hrvatska na jožefinskih vojaških kartah 1782-1785.” u: Mohorovičić, Andre – Stipetić, Vladimir (ur.). *Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija Stvaralački potencijali u funkciji društveno-ekonomskog i kulturnog razvoja sjeverozapadne*

Hrvatske: Varaždin, 21. i 22. studeni 2002: proceedings, Varaždin 21.-22. November 2002. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad. Varaždin, 2002., 519-526; "Vojak na krajini: prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500-1574)." u: Hernja-Masten, Marija – Korpič, Nevenka – Kresnik, Zdenka (ur.). *Ormož skozi stoletja*. Knj. 1. Občina. Ormož, 2005., 226-245; "Naraščanje obsega prometa na južnem obmejnem prostoru severovzhodne Slovenije v smeri severozahodne Hrvaške od 16. do poznega 18. stoletja." u: Božičević, Josip (ur.). *Prometna povezanost Hrvatske s evropskim zemljama u funkciji društveno-ekonomskog i kulturnog razvoja sjeverozapadne Hrvatske. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa održanog u Varaždinu 10.-11. studenoga 2005.: proceedings of the International Scientific Symposium held in Varaždin, 10-11 November 2005.* Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad. Zagreb-Varaždin, 2005., 137-146; "Možnosti zdravstvene rehabilitacije slavonskih krajišnikov v 16. in 17. stoletju." u: *Časopis za zgodovino in narodopisje*. Letn. 77. N. v. 42. Št. 4. 2006, 5-15; "Reka Drava in njeni signifikantni kraji na jožefinski vojaški izmeri za ozemlje republike Slovenije. Die Drau und seine bedeutende Siedlungen auf der josephinischen Landesaufnahme für das Gebiet der Republik Slowenien." u: *Ekonomika i ekohistorija*. Vol. 3. Br. 3. 2007., 190-205; "Die Gestalt der slowenischen Geschichte am Beginn des dritten Jahrtausends: die Suche nach dem eigenen Weg und mehr." u: *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*. Bd. 115. Hf. 1/2. 2007., 153; "O kulturi dopisovanja čez državno mejo: korespondenca o sporu med 'Ptujčanom' in Krapinčanom konec 16. stoletja." u: *Studia Historica Slovenica*. Letn. 8. Št. 2/3. 2008., 293-306; "Varaždinska vojnopoštna postaja in poštarji v 16. stoletju." u: Šicel, Miroslav - Kaštela, Slobodan (ur.). 800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina 1209.-2009. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu. Varaždin, 2009., 263-276; "Maribor v prvih dveh desetletjih po pridobitvi škofije: podoba mestnega razvoja in prebivalstva, pomen prenosa škofijskega sedeža in primerjave mesta z drugimi spodnještajerskimi mesti." u: *Studia Historica Slovenica*. Letn. 10. Št. 2/3. 2010., 357-397; "Herrschafts-, Adels- und Privatarhive in Slowenien." u: Gfrorner, Sabine – Follner, Michaela – Hochedlinger, Michael – Jeřábek, Rudolf – Just, Thomas (ur.). *Archivpflege und Archivalienschutz: das Beispiel der Familienarchive und "Nachlässe"*. *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*. Bd. 56. Studien Verlag. Wien, 2011., 625-660. (u koautorstvu s: Mihom Preinfalk, Dejanom Zadavec, Zdenkom Bonin i Donatellom Porcedda); *Franc III. Nádasdy in Prekmurje. Ob 340. obletnici usmrtnice protihabsburškega zarotnika. Ferenc III Nádasdy and Prekmurje. On the 340th anniversary of the assassination of the anti-Habsburg conspirator. Kronika (Ljublj.)*. Letn. 59, 2. 2011., 211-230.

Karl Kaser (Graz)

Historiografie der Militärgrenze: Alte und neue Herausforderungen

Die Weiterentwicklung der Geschichtsschreibung steht in einem ständigen Spannungsfeld zwischen den Elementen der allgemeinen Entwicklung eines wissenschaftlichen Fachs, den individuellen Interessen von Forschern und Forscherinnen sowie den allgemeinen gesellschaftlichen Rahmenbedingungen. Je nach den ökonomischen, politischen und kulturellen Rahmenbedingungen wird das eine oder andere Element überwiegen. Diese Beobachtung trifft insbesondere auf die Geschichte der Habsburgischen Militärgrenze in Kroatien zu, die einen Sonderstatus in der europäischen Geschichte aufweist.

Im ersten Teil meines Beitrags werde ich auf einige Entwicklungslinien in der Militärgrenz-Geschichtsschreibung der Vergangenheit eingehen. Diese alten staatspolitischen und oder ideologischen Herausforderungen bewegten sich in einem relativ engen Interessensrahmen. Die vor etwa drei Jahrzehnten einsetzende Pluralisierung in den Geschichtswissenschaften stellen teilweise gänzlich neue Herausforderungen auch für die Militärgrenzhistoriografie dar, auf welche ich im zweiten Teil meiner Ausführungen eingehen werde. Fragestellungen, die aus Ansätzen der Mikrogeschichte, der Umweltgeschichte, der Historischen Anthropologie, der Familien- und Geschlechtergeschichte, der Neuen Militärgeschichte oder der Transfer- und Vergleichsgeschichte abgeleitet werden, dürften die Geschichte der Militärgrenze in Zukunft in einem anderen Licht erscheinen lassen als bisher.

Karl Kaser begann seine akademische Laufbahn 1980 an der Abteilung für Südosteuropäische Geschichte an der Karl-Franzens-Universität Graz, wo er 1996 zum ordentlichen Professor für Südosteuropäische Geschichte berufen wurde. Seine Forschungen in den letzten beiden Jahrzehnten konzentrierten sich auf die Geschichte der Geschlechterbeziehungen, Familie und Migration. Er leitete zahlreiche Forschungsprojekte zu diesen Themenbereichen. Zu seinen jüngsten Monografien zählen *Patriarchy after Patriarchy. Gender Relations in the Balkans and in Turkey, 1500 bis 2000* (2008) und *Balkan und Naher Osten. Einführung in eine gemeinsame Geschichte* (2011). Kaser habilitierte sich im Jahr 1985 mit

dem Werk *Freier Bauer und Soldat. Die Militarisierung der agrarischen Gesellschaft an der kroatisch-slavonischen Militärgrenze (1535-1881)* (Graz 1986; Böhlau: Wien-Köln-Weimar 1997). Das Buch erschien in kroatischer Übersetzung unter dem Titel *Slobodan seljak i vojnik. Povojačenje agrarnog društva u Hrvatsko-slavonskoj Vojnoj krajini (1535-1881.)*, Naprijed, Zagreb, 1997. und wird noch in diesem Jahr in japanischer Übersetzung erscheinen.

Sanja Lazanin (Zagreb)

Visoko plemstvo u habsburškim vojnokrajiškim reformama u 18. stoljeću

Uloga visokog plemstva porijeklom iz raznih krajeva Europe u habsburškoj službi na prostoru Hrvatsko-slavonske vojne krajine elaborirana je u nizu radova vojnokrajiške historiografije. U svom izlaganju usredotočit ću se, s jedne strane, na ulogu, sastav i porijeklo plemića koji su imali važne zapovjedne (kako vojne tako i administrativne) funkcije u Vojnoj krajini. S druge strane, pozornost će biti usmjerena na njihove staleške pozicije u državnoj politici, odnosno, u vođenju vojnokrajiških poslova, napose na njihovu formalno-pravnu ulogu i utjecaj. Kraj 17. stoljeća, a osobito 18. stoljeće, predstavljaju u povijesti Vojne krajine razdoblje njezine transformacije kako u prostornom tako i u funkcionalno-organizacijskom smislu. Nastojanja oko preuređenja te institucije očitovala su se u brojnim reformama čiji su predlagači i nositelji potjecali iz krugova visokog plemstva. Upravo se u tom razdoblju može uočiti promjena u načinu upravljanja Vojnom krajinom te promjena uloge unutrašnjoaustrijskog i drugog plemstva u habsburškoj službi. Staleški sustav upravljanja Vojnom krajinom postupno je zamijenjen centraliziranom upravom moderne države, utemeljenom u prosvjetiteljskim reformama. U priopćenju će navedeni problemi biti konkretizirani na razini personalizacije pojedinih plemića iz obitelji Carafa, Rabatta, Khevenhüller, Hildburghausen i drugih. Na temelju pisanih izvora naglasit će se dva aspekta djelovanja visokog plemstva u Vojnoj krajini: prvo, kako su shvaćali svrhu Vojne krajine i u kojoj je mjeri njihovo reformsko djelovanje bilo u funkciji habsburškoga strateškog plana pretvaranja u europsku silu, i drugo, kako se taj plan odražavao na njihov stav prema vojnokrajiškom stanovništvu osobito vojnicima krajišnicima.

Sanja Lazanin rođena je 1970. u Vinkovcima. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirala njemački jezik i književnost te povijest. Na istom fakultetu 2002. obranila magistarski rad s temom iz hrvatske vojnokrajiške povijesti ranoga novog vijeka. Doktorsku disertaciju iz komparativne urbane historije obranila 2006. Od 1998. radi u Institutu za migracije i narodnosti u Zagrebu. Kraće

vrijeme boravila u Grazu (1998. i 1999.) na stručnom usavršavanju. Bavi se temama iz hrvatske povijesti ranoga novog vijeka (vojnokrajliška povijest, egohistorija, stereotipi, urbana historija, etničke teme) i njemačkom paleografijom. Sudjelovala na više znanstvenih skupova u Hrvatskoj i inozemstvu. Objavila knjigu (*Priručnik iz njemačke paleografije*, Zagreb, 2004). Od 2000. članica uredništva znanstvenog časopisa *Migracijske i etničke teme*, a od 2009. glavna urednica istog časopisa. Kao vanjska suradnica sudjeluje u izvođenju dodiplomske i poslijediplomske nastave na Filozofskom fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Izbor iz bibliografije:

“J. W. Valvasor and J. Rabatta on the Croatian Military Border in 1689 and 1719. Stereotypes and mentality in the Triple Frontier comparative perspectives.” u: Roksandić, Drago (ur.). *Microhistory of the Triplex Confinium*. International Project. Conference Papers. Budapest, 1998., 89-110. (u koautorstvu s Dragom Roksandićem); “Jedno viđenje hrvatske povijesti i narodnosti krajem 18. stoljeća.” u: Heršak, Emil (ur.). *Etničnost i povijest*. Zagreb, 1999., 149-161; “Habsburg Military Conscriptation and Changing Realities of the Triplex Confinium (16th – 18th Centuries).” u: Roksandić, Drago - Štefanec, Nataša (ur.). *Constructing Border Societies on the Triplex Confinium*. Budapest, 2000., str. 91-117. (u koautorstvu s Natašom Štefanec); “Granice u Europi.” u: Mežnarić, Silva (ur.) *Etničnost i stabilnost u 21. stoljeću*. Zagreb, 2002., 103-130. (u koautorstvu s Emilom Heršakom); “Grof Josip Rabatta i slika hrvatskih krajišnika (kraj 17. i početak 18. stoljeća).” u: *Migracijske i etničke teme*. God. 19. Br. 4. Zagreb, 2003., 413-432; *Priručnik iz njemačke paleografije*. Tipex. Zagreb, 2004.; “Stanovništvo Vinkovaca i Vukovara u razdoblju njihova oblikovanja u urbane cjeline: kraj 18. i početak 19. stoljeća.” u: *Migracijske i etničke teme*. God. 23. Br. 3. Zagreb, 2007., 225-249; “Etničke i konfesionalne skupine u istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu u 18. i početkom 19. stoljeća.” u: *Razprave in gradivo*. Br. 56-57. 2008., 190-211; “Nastanak modernih gradova – Vinkovci i Vukovar.” u: Biškupić, Božo (gl. ur.). *Slavonija, Baranja i Srijem. Vrela europske civilizacije*. Sv. 1. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Galerija Klovićevi dvori. Zagreb, 2009., 365-372.

Géza Pálffy (Budimpešta)

Die Türkenabwehr und die Militärkartographie der Habsburgermonarchie in Ungarn und Kroatien–Slawonien im 16. Jahrhundert

Die Expansion des Osmanischen Reiches im Raum zwischen Adria und Donau führte zu einer besonderen Entwicklung des Festungsbaus, der Militärkartographie sowie überhaupt des gesamten Militärwesens in der Habsburgermonarchie. Eine markante Umgestaltung des Militärwesens – die auch als Militärische Revolution bezeichnet werden kann – fand bereits in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts im Königreich Ungarn und Kroatien ebenfalls statt. Die Grundsteine der Militärverwaltung der Habsburgermonarchie des 17. und 18. Jahrhunderts wurden hauptsächlich schon damals, in erster Linie in Bezug auf den kroatisch-ungarischen Kriegsschauplatz gelegt: 1556 wurde der Wiener Hofkriegsrat als selbstständiges Regierungsorgan der Osmanenabwehr und des Militärwesens errichtet. Die ersten modernen Festungen der Monarchie wurden in Ungarn und Kroatien aufgebaut. Ebenso erfolgten die ersten systematisch durchgeführten, neu entdeckten militärkartographischen Vermessungen an der ungarischen sowie an der kroatisch-slawonischen Grenze. Ihre Festungen bzw. die dort dienenden Soldaten wurden im 16. Jahrhundert mit immer moderneren Feuerwaffen ausgestattet. All diese Schritte konnten doch die Expansion des Osmanischen Weltreiches, das dem mitteleuropäischen Länderkomplex der Habsburger sowohl militärisch als auch wirtschaftlich überlegen war, nur teilweise stoppen. Für die Habsburgermonarchie und innerhalb deren für das Königreich Ungarn und Kroatien bedeutete diese Tatsache jedoch einen Riesenerfolg.

Géza Pálffy (geb. 1971) studierte an der Eötvös Loránd Universität in Budapest Geschichte und Archivwissenschaft, daneben Osmanische Studien und Slawistik; Promovierung 1999, Fach Geschichte, Thema: *Die Militärjustiz in Ungarn im 16. und 17. Jahrhundert*. Doktor der Ungarischen Akademie der Wissenschaften 2010, Thema: *Das Königreich Ungarn und die Habsburgermonarchie im 16. Jahrhundert*. Seit 1994 wissenschaftlicher Mitarbeiter, seit September 2010 Ab-

teilungsleiter der Frühen Neuzeit am Institut für Geschichte der Ungarischen Akademie der Wissenschaften und seit 2003 auch wissenschaftlicher Berater am *Institute of Habsburg History* in Budapest. Sein Forschungsschwerpunkt liegt im Bereich der frühneuzeitlichen Geschichte Ungarns und der mitteleuropäischen Habsburgermonarchie: 20 Bände und 170 Studien auf Ungarisch, Deutsch, Englisch, Französisch, Kroatisch, Slowakisch und Tschechisch zur Politik-, Militär- und Adelsgeschichte des Königreich Ungarn und Kroatien im 16. und 17. Jahrhundert u. a.: Ungarn und die Habsburgermonarchie, ungarische Stände und Aristokratie, Türkenabwehr in Ungarn und Kroatien, Militärkartographie, Nachrichtendienst, Militärjustiz in den Grenzfestungen, Wiener Hof und die ungarischen Stände, Adelsintegration in der Kaiserstadt, ungarische Krönungen, Migration der Kroaten nach Ungarn und Österreich (u. a. *Povijest Mađarske : Ugarska na granici dvaju imperija (1526.-1711.)* Samobor : Meridijani, 2010. [Bibliotheca Historica Croatica, 57.] 295 p.). Redaktionsmitglied verschiedener ungarischen, kroatischen und tschechischen historischen Zeitschriften (u. a. *Podravina: Časopis za multidisciplinarna istraživanja, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* und *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti HAZU*). 1999–2000: Stellvertreter-Generalsekretär der Ungarischen Historischen Gesellschaft. Seit 1994 Lehrveranstaltungen an der Eötvös Loránd Universität in Budapest bzw. an der Universität in Miskolc und Pécs. Hobbys: Laufen, Mathematik, klassische Musik.

*Jovan Pešalj (Beograd)***Najimpresivnija granica centralne Evrope. Habzburška granica prema Osmanskom carstvu 1739-1791.**

Nakon Karlovačkog (1699) i Požarevačkog mira (1718) Habzburška monarhija i Osmansko carstvo su se od neprijatelja pretvorili u dobre susede. Ova promena se odrazila i na Vojnu krajinu. Beč je počeo da koristi krajiške trupe na dalekim evropskim ratištima, gde su dale veliki doprinos habzburškoj vojnoj istoriji. Promena u habzburško-osmanskim odnosima je takođe preobrazila prirodu habzburške granice prema Osmanskom carstvu. Precizno definisana i obeležena granična linija je zamenila pojas “ničije zemlje” gde je i u periodima mira tinjao sukob niskog intenziteta. Od toga trenutka na dalje, podanici sa obe strane su u budućnosti imali da budu dobri susedi, da uživaju u miru i bezbednosti i da pravedno koriste zajedničke granične resurse. Oba carstva su se iskreno posvetila ovom procesu.

Predavanje želi da skrene pažnju na mnoge moderne karakteristike ove granice, koje su u drugim krajevima Evrope zaživele tek decenijama kasnije. Tako je nova granična linija sledila vojnostrateške zahteve i “prirodne granice”, zanemarujući istorijske međe pokrajina i poseda. Posle mletačko-osmanske granice, to je izgleda bila prva precizno povučena i obeležena državna granična linija u Evropi. U odnosu na Venecijance, Habzburgovci su uspeali da od granice stvore daleko efikasnije sredstvo za nadzor i kontrolu migracija. Posebno je značajan u tom pogledu bio stalni sanitarni kordon, zdravstvena institucija bez premca u istoriji Evrope, koja se protezala 2000 km od Jadranskog mora do Ukrajine.

Ove karakteristike su došle do posebnog izražaja posle Beogradskog mira (1739), kada se granična linija stabilizovala na velikim rekama, te će težište predavanja biti na ovom periodu. Nove funkcije granice su značile i nove dužnosti za krajišnike, koje nisu uvek lako podnosili. S druge strane, sveobuhvatni i razrađeni sistem kontrole je dosta uticao na razvoj putnih isprava, identifikacije i imigracione politike u centralnoj Evropi.

Mr. sc. Jovan Pešalj, diplomirao 2002. godine na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Od 2005. godine asistent je na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Magistrirao je 2008. godine na istom Odeljenju s temom *Jugoistočna politika Austrije 1699-1718*. Od 2009. godine radi svoja doktorska istraživanja na temu *Habzburško-osmanska granica i kontrola horizontalne mobilnosti, 1739.-1791.*, prijavljenu na Univerzitetu u Beogradu. Više puta istraživao u bečkim arhivima i u Institutu za istoriju Bečkog univerziteta (02/2010.-05/2010., 8/2010., 8/2011.) kao stipendista Saveznog ministarstva nauke Republike Austrije.

Izbor iz bibliografije:

“Između vrača i lekara: obeležja zdravstvene kulture.” u: Fotić, A. (ur.). *Privatni život u srpskim zemljama u osvit modernog doba*. Clio. Beograd, 2005., 475-504; *Istorijski izveštaj o Požarevačkom miru Vendramina Bjankija*. Narodni muzej Požarevac. Požarevac, 2008. (komentari); “Early Eighteenth Century Peacekeeping: How Habsburgs and Ottomans Resolved Several Border Disputes after Carlowitz.” u: Mitev, P. - Parvev, I. - Baramova, M. - Racheva V. (ur.). *Empires and Peninsulas Southeastern Europe between Carlowitz and the Peace of Adrianople, 1699-1829*. Lit Verlag. Berlin, 2010., 29-42; “Nadzor i kontrola stranaca u 18. veku: slučaj Habzburške monarhije.” u: *Beogradski istorijski glasnik*. 2. Beograd, 2011., 177-190; *The Peace of Passarowitz 1718*. Central European Studies, West Lafayette, IN: Purdue University Press. 2011. (uredio zajedno sa Charlesom Ingraom i Nikolom Samardžićem) “Making a Prosperous Peace. Habsburg Diplomacy and Economic Policy at Passarowitz.” u: Ingraom, Charles – Samardžić, Nikola – Pešalj, Jovan (ur.). *The Peace of Passarowitz 1718*. West Lafayette, IN: Purdue University Press. 2011., 141-157.

Hrvoje Petrić (Zagreb)**‘Malo ledeno doba’ i vojnokrajiški prostori**

“Malo ledeno doba” je u Vojnoj krajini kao i u ostalim dijelovima Europe trajalo otprilike između 16. stoljeća i 1850. godine. Tadašnja klima se na spomenutom prostoru u mnogo čemu razlikovala od današnje. Zahlađenje u ranome novome vijeku je na više načina utjecalo na ljude i okoliš. Kao prvo, česta zamrzavanja rijeka omogućavala su gotovo nesmetane prijelaze osmanskih postrojbi na habsburški teritorij i obrnuto. Drugo, snižavanje temperatura je moglo utjecati na promjene u biljnom i životinjskom svijetu, što je vjerojatno imalo odraz na prehranu stanovništva i njegovu brojnost. Treće, moguće je, barem jednim dijelom, povezati migracije pravoslavnog vlašskog stanovništva s globalnim zahlađenjem. Ono se pod utjecajem zahlađenja spuštalo iz planinskih predjela u nizinske prostore i kotline. U nizinskim je prostorima živjelo drugo stanovništvo pa je dolazilo do sukoba, no nalazilo se puta i k suživotu. U izvješćima graditelja s kraja 16. stoljeća vidi se utjecaj niskih temperatura na habsburške pogranične utvrde Vojne krajine što je smanjivalo njihovu obrambenu snagu. Razdoblje prve polovice 17. stoljeća je moglo biti nešto toplije od ranijeg i kasnijeg perioda. Autor pokušava naći odgovore na pitanja – bismo li najniže temperature oko 1600. na neki način smjeli povezati sa osmansko-habsburškim ratom od 1593. do 1606. godine? Je li doseljavanje novog stanovništva na habsburški prostor na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće, uz druge razloge, moglo imati uzroke u zahlađenju? Je li zatopljenje sredinom 17. stoljeća moguće povezati sa dobom ubrzanijeg gospodarskog i demografskog razvitka pograničnih naselja?

Dr. sc. Hrvoje Petrić (Koprivnica, 1972.) – diplomirao je geografiju i povijest na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, a magistrirao i doktorirao povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je zaposlen od 2001. godine. Predavao je kolegije iz povijesti okoliša (ekohistorije), ekonomske historije te iz povijesti srednje i jugoistočne Europe na Sveučilištima u Zagrebu i Splitu. Izvršni je urednik znanstvenih časopisa *Podravina* i *Ekonomska i ekohistorija*. Sudjelovao je na više znanstvenih konferencija. Stručno se usavršavao u inozemstvu (SAD, Njemačka, Izrael, Austrija, Slovenija, Mađarska itd.). Za svoj rad je nagrađivan. Autor je brojnih radova.

Izbor iz bibliografije:

Općina i župa Drnje, povijesno-geografska monografija. Nakladna kuća “Dr. Feletar”. Drnje, 2000.; *Novi Zrin. Zrinska utvrda na Muri (1661.-1664.)*. Nakladna kuća “Hrvatski zemljopis - Naklada dr. Feletar.” Zagreb - Donja Dubrava, 2001. (u koautorstvu s Dragutinom Feletar i Petarom Feletar); *Koprivnica u 17. stoljeću – okoliš, demografske, društvene i gospodarske promjene u pograničnom gradu*. Izdavačka kuća “Meridijani”. Samobor, 2005.; “Tko su ‘Slovenci’ ili Slavonci u Hrvatsko-slavonskoj Vojnoj krajini tijekom 17. stoljeća.” u: *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. Vol. 39. Zagreb, 2007., 23-38; “Neodrživi razvoj’ ili kako je krčenje šuma u ranome novom vijeku omogućilo širenje Đurđevačkih pijesaka.” u: *Ekonomika i ekohistorija*. Br. 4. Zagreb-Samobor, 2008., 5-26; “The Fortress as an Economic Factor: The Slavonian Military Border in the 17th Century.” u: Heppner, H. - Barbarics-Hermanik, Zs. (ur.). *Türkenangst und Festungsbau*. Frankfurt am Main, 2009., 109-128; “Prilozi poznavanju Varaždina kao središta Varaždinskog generalata” u: *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina 1209.-2009. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. u Varaždinu*. Zagreb-Varaždin, 2009., 245-260; “Tko su Kranjci u Lici i Krbavi krajem 17. i početkom 18. stoljeća.” u: *Identitet Like: korijeni i razvitak*. Knj. I. Zagreb-Gospić, 2009., 385-398; “Die Grenzstadt Copeniz (Koprivnica) im 17. Jahrhundert: Menschen, Festung, Vorstad.” u: *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark*. 100. Graz, 2009., 479-490; *Pogranična društva i okoliš. Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću*. Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju i Izdavačka kuća “Meridijani”. Zagreb-Samobor, 2012.

*Drago Roksandić (Zagreb)***Trideset godina hrvatske vojnokrajiske historiografije (1981-2011.): tranzicijski konteksti, prijevorni koncepti, pluralizam istraživačkih praksi**

Naslov ciklusa i napose ovog predavanja uvjetne su naravi jer je predavač mišljenja da se vojnokrajisku povijest ne može kritički propitivati onkraj konceptualnih pretpostavki, pristupa i metoda koji vojnokrajiske fenomene u hrvatskoj i srednjojugoistočnoeuropskoj povijesti ranoga novog vijeka, odnosno, moderne epohe shvaćaju kao fenomene višegraničja (*multiple borderland*). Dakle, riječ je o fenomenima konfliktnoga komunikacijskog prostora sučeljenih imperijalnih periferija (habsburške, mletačke i osmanske). Riječ je isto tako o povijesti dugotrajne europske civilizacije marginalizacije i kulturne barbarizacije. S takvim pretpostavkama moguće je definirati neograničeni broj vojnokrajiskih „analitičkih jedinica“ u mikro-, mezzo- i makrohistorijskim razmjerima te različitim disciplinarnim, multi-, inter-, i transdisciplinarnim pristupima.

Svijest o hrvatskoj povijesti kao povijesti ranonovovjekovnog/modernog europskog višegraničja baština je tradicionalne i moderne hrvatske historiografije, ali se disciplinarno realizira(la) na, uvjetno rečeno, oprečne načine. U tradicijski ukorijenijim shvaćanjima hrvatske povijesti kao povijesti (zapadnoga) kršćanskog predziđa (*antemurale Christianitatis*) u milenarističkoj projekciji, habsburška Vojna krajina na tlu Hrvatske jedno je od bitnih obilježja njezina europskog identiteta. Oprečno shvaćanje hrvatske povijesti kao povijesti europskog imperijalnog višegraničja pretpostavlja, nasuprot tome, epistemološki, teorijski i metodski mnoštvo inovacija koje problemski korespondiraju s usporedivim usmjerenjima u europskoj i svjetskoj historiografiji „studija granica“ (*border studies*).

Cilj je ovoga uvodnog predavanja predočiti bilancu tri desetljeća hrvatske vojnokrajiske historiografije, protekla od 1981. godine – prekretna u njezinu razvitku – u ozračju iskustava međunarodnoga znanstvenog projekta „Triplex Confinium: hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu“ (utemeljen 1996.), ali i s postojanim nastojanjem da se vlastite, individualne i kolektivne učinke i ograničenja interpretira na način koji će biti kritički inkluzivan spram drugih produktivnih trendova u hrvatskoj i susjednim vojnokrajiskim historiografijama.

Drago Rokсандić (Zagreb)

Krajišnici i Hrvatsko-slavonska Vojna krajina 1848.: izazovi liberalizacije i neomilitarizacije

Iako vojnokrajiška dimenzija povijesti hrvatske 1848. godine ne izostaje u mnoštvu historiografskih istraživanja, njihova velika većina bavi se vojno-krajiškim fenomenima iz perspektiva banskohrvatskih epicentara. Jednim je to dijelom neupitno jer se i u hrvatskom slučaju „proljeće naroda“ očitovalo u brojnim modernizacijskim i nacionalno-integracijskim fenomenima i procesima koji su svoje „sredotočje“ tražili/nalazili izvan Hrvatsko-slavonske Vojne krajine – ponajviše u Zagrebu, u banskoj Hrvatskoj.

U proljeće 1848. godine – od imperijalnog proglašenja ustavnih sloboda pa sve do konstituiranja modernoga Hrvatskog sabora – krajišnici su ulazili u hrvatsku politiku kao građani, ali ne prestajući biti krajišnicima. Dakle, ostajali su imperijalni podanici ograničenih prava i, uvjetno, neograničenih obveza u imperijalnoj službi. Time su reformski fenomeni i procesi u Hrvatsko-slavonskoj Vojnoj krajini morali biti izrazito kontradiktorni i konvulzivni, očitujući se u širokom rasponu od težnji k restauraciji do težnji k radikalnoj dekonstrukciji vojnokrajiškog poretka.

Neovisno o tome što je legalistička lojalnost kako spram vladara tako (još više) spram hrvatskog bana bila najuočljiviji fenomen vojnokrajiške političke kulture, strukturna dekonstrukcija vojnokrajiškog poretka bila je nezaustavljiv proces već u tome razdoblju. Alternativni socijalni imaginariji i sociokulturne prakse mijenjale su krajišku svakodnevicu kako u Vojnoj krajini tako i na brojnim pohodima i bojištima širom Habsburške Monarhije od Italije do Ugarske, ali i u policijskim akcijama na civilnim područjima od Hrvatske nadalje. Povijesni je paradoks da su se vojnokrajiški liberalno emancipacijski procesi realizirali u uvjetima besprimjerne neomilitarizacije vojnokrajiškog sustava i krajišnika samih, k tome, u funkciji imperijalnih imperativa koji su bili inkompatibilni s obznanjenom civilnom konstitucijom.

Dr. sc. Drago Rokсандić (Petrinja, 12. I. 1948.) redovni je profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Šef je Katedre za povijest Srednje i Jugoistočne Europe, voditelj modula Diplomskog

studija ranoga novog vijeka te nositelj kolegija „Teorije i metode“ na Poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti. Voditelj je projekta “Triplex Confinium” (utemeljenog 1996. godine).

God. 2000/2001. i 2001/2002. bio je pročelnik Odsjeka za povijest i predstojnik Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Sa svojim projektnim suradnicima, godine 2001., u Zavodu za hrvatsku povijest inicirao je stvaranje Centra za komparativnohistorijske studije, koji je 2007. god. postao fakultetska ustrojbeno jedinica pod nazivom Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije.

Voditelj je Programa “Desničini susreti” te predsjednik Inicijativnog odbora za programiranje Međunarodnoga sveučilišnog centra u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom kod Zadra.

Bio je gost-predavač (*visiting lecturer*) na sveučilištu Yale u SAD 1990. godine. Od 1991/1992. do 1996/1997. godine bio je u različitim statusima istraživač u bečkom *Institut für die Wissenschaften vom Menschen*, pored ostalog s pokojnim Tonyjem Judtom i drugima jedan od utemeljitelja i voditelja istraživačkog projekta “Re-Thinking the Post-War History of Europe”. Od 1995/1996. do 2001/2002. godine bio je stalni gostujući profesor na Srednjoeuropskom sveučilištu (*Central European University /CEU/*) u Budimpešti. Po pozivu je kao predavač ili kao referent sudjelovao u radu nekih dvije stotine skupova u tridesetak zemalja.

Vidjeti kompletnu biobibliografiju profesora Drage Roksandića do 2008. godine u: Hrvoje Petrić, „Živjeti *Triplex Confinium* (u povodu 60. godišnjice rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića“, *Ekonomika i ekohistorija*, vol. 4, br. 4, str. 151-231. Najnovije: *Između NINa i Danasa*, SKD Prosvjeta, Zagreb 2011.

Marko Šarić (Zagreb)

Krajiška kultura i protomodernizacija u 18 stoljeću: promjene u shvaćanju prostora i vremena u krajiškoj epici od Bečkog do Dubičkog rata (1683-1699. – 1788-1791.)

Prilagođavanje Vojne krajine novim potrebama u 18. stoljeću zahtijevalo je korištenje reforme koje su zahvaćale gotovo sve sfere privatnog i javnog života krajišnika. U tom smislu, ideja vojnog preustroja kroz upravno-teritorijalno ujednačavanje krajiškog prostora i pravno-statusno izjednačavanje krajiškog stanovništva, a čiji je cilj bio pretvoriti pograničnu miliciju u regularnu discipliniranu vojsku, koja bi uz to u najvećoj mjeri sama pokrivala veći dio troškova svoga održanja (*vojevati u svom ruvu, o svom kruvu*), ostavila je dubok trag i u tradicijskoj kulturi krajišnika koja se tada suočava s novim („protomodernizacijskim“) smjerovima razvoja. Te nove momente u načinu života, običajima, identitetima, vrijednostima i shvaćanjima – koji su usmjeravani u sklopu širih prosvječeno-apsolutističkih reformskih zahvata (najprije umjerenih marijaterzijanskih a potom i radikalnijih jozefinističkih) – prepoznajemo i u usmenom epskom stvaralaštvu krajišnika toga doba, tom neiscrpnom izvoru kulturne povijesti „odozdo“. Tako usporedba epskih pjesama iz tzv. *Erlangenskog rukopisa* koji nastaje na širem vojnokrajiškom prostoru početkom 18. stoljeća i pjesama iz ciklusa tzv. *graničarske epike* koji se postupno oblikuje tijekom druge polovice 18. stoljeća (i traje do druge polovice 19. st.), jasno pokazuje pripadnost dvama različitim epskim slojevima – starijem, arhaičnijem, „predmodernom“, i mlađem, inovativnijem, „protomodernom“.

Promjene u krajiškoj epici od Bečkog do Dubičkog rata naročito su vidljive u starom i novom shvaćanju prostora i vremena. Primjerice, kad su u pitanju geografske atribucije prostora, u pjesmama Erlangenskog rukopisa *Krajina* je apsolutno najzastupljeniji pojam. Ona istodobno predstavlja i realan i imaginaran, mitski prostor prema kojemu se kazivač emotivno odnosi. To je prostor koji razdvaja i spaja, koji se brani i napada, na kojem se teško živi i lako umire. Krajina je katkad geografski sasvim neodređen pojam, a katkad ima svoje uže regionalno određenje (*Krajina turska, Krajina kaurška, Radojica iz Krajine arvatske*). Nekad je to samo *Krajina*, a nekad su to *krajine*. U pjesmama graničarskog ciklusa, *Krajina* gubi karakter virtualnog toposa jednog junačkog svijeta (i kršćanskog i muslimanskog), i postaje konkretan prostor omeđen jasnim političko-administrativnim granicama.

Dok su pjevači iz erlangenske zbirke u punom smislu „regionalni“ kazivači, pjevači graničarskih pjesama ostaju usko lokalni pjesnici – pjevači određenih regimenti. Oni u pjesmama prate samo jednu vojsku, čak samo jednu regimentu. Slične promjene uočavamo i u doživljaju vremena. Dok u pjesmama Erlangenskog zbornika, uz ciklični („agrarni“), još uvelike dominira liminalni doživljaj vremenskog trajanja i arhaični temporalni anakronizam, u graničarskoj epici kazivanje opjevanih događaja u pravilu teče kronološki, pjesme djeluju kao „kronike s vojnih pohoda“ a vremenski slijed je linearan.

Dr. sc. Marko Šarić (Zagreb, 1971.), diplomirao je 1998. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2001. radi kao znanstveni novak u Zavodu za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, na projektu „Triplex Confinium: hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu“. Magistarski rad *Dinarski Vlasi između Osmanskog Carstva i Venecije: povijest pravnih institucija jednog krajiškog društva (16.-17. stoljeće)* obranio je 2005., a doktorsku disertaciju *Vlasi na Tromeđi: suživot u sukobima u graničnim društvima i kulturama Morlakije (16.-17. stoljeće)* 2010. Specijalistički interes usmjeren mu je na regionalnu povijest Srednje i Jugoistočne Europe te Sredozemlja u ranom novom vijeku, s naglaskom na društvenu i kulturnu povijest vlaških zajednica i vojnokrajiških sustava u imperijalnom višegraničju. Sudjelovao na više međunarodnih i znanstvenih skupova, kolokvija i okruglih stolova. U okviru znanstveno-istraživačkog rada istraživao i u inozemnim arhivima. U sklopu projektnih aktivnosti *Triplex Confiniuma* surađuje i na drugim znanstvenim projektima.

Izbor iz bibliografije:

“Turska osvajanja i ekosistemske tranzicije u Lici i Krbavi na prijelazu iz kasnog srednjeg vijeka u rani novi vijek (15.-16.). st.” u: Roksandić, Drago – Mimica, Ivan – Stefanec, Nataša – Glunčić Bužančić, Vinka (ur.). *Triplex Confinium (1500-1800): ekohistorija. Zbornik radova sa međunarodnog znanstvenog skupa održanog od 3. do 7. svibnja 2000. godine u Zadru*. Književni krug, Zavod za hrvatsku povijest. Split-Zagreb, 2003., 243-250; “Inter-confessional Relations and (In)tolerance among the Vlachs (16th-17th Centuries).” in: Ivetic, Egidio – Roksandić, Drago (ed.). *Tolerance and Intolerance on the Triplex Confinium. Approaching the “Other” on the Borderlands Eastern Adriatic and beyond 1500-1800*. Cleup. Padova, 2007., 181-194; “Bunjevci u ranome novom vijeku. Postanak i razvoj jedne predmoderne etnije.” u: Černelić, Milana – Rajković, Marijeta – Rubić, Tihana (ur.). *Živjeti na Krivom Putu. Sv. I*. FF press. Zagreb, 2008., 15-43; “Predmoderne etnije u Lici i Krbavi prema popisu iz 1712./14.” u: Holjevac, Željko (ur.). *Identitet Like: korijeni i razvitak. Knjiga I*. Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar”. Zagreb-Gospić, 2009., 327-384; “Planine i morlački svijet u Dalmaciji: ekohistorijski osvrt.” u: *Ekonomska i ekohistorija. Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša*. Vol. VI. Br. 6. Zagreb, 2010., 55-94.

SADRŽAJ

VOJNA KRAJINA U SUVREMENOJ HISTORIOGRAFIJI	5
PROGRAM RADA	9
SAŽECI PRIOPĆENJA I BIOBIBLIOGRAFIJE	11
Mirela Altić (Zagreb) <i>Kartografski izvori za povijest vojnokrajiških utvrda u vrijeme habsburške i francuske uprave</i>	13
Damir Boras i Kristina Milković Šarić (Zagreb) <i>Obrada teksta i Begriffsgeschichte: primjer Krajiških osnovnih zakona iz 1807. godine</i>	15
Marina Bregovac Pisk (Zagreb) <i>Ban Josip Jelačić i njegovi serežani u likovnim djelima vezanim uz 1848. i 1849. godinu (primjeri iz Zbirke slika i grafika Hrvatskog povijesnog muzeja)</i>	19
Alexander Buczynski (Zagreb) <i>Jozefinska reforma Vojne krajine 1787. godine</i>	21
Hannes Grandits (Berlin) <i>Ukidanje vojnokrajiškog sustava i promjene u obiteljskim gospodarstvima: studija slučaja</i>	23
Željko Holjevac (Zagreb) <i>Povijesti krajiških pukovnija: domašaji i poticaji</i>	25
Andrej Hozjan (Maribor) <i>Obveščevalna, kontraobveščevalna in vojnopoštna organizacija na Slavonski vojni krajini do začetka 17. stoletja</i>	29
Karl Kaser (Graz) <i>Historiografie der Militärgrenze: Alte und neue Herausforderungen . . .</i>	32
Sanja Lazanin (Zagreb) <i>Visoko plemstvo u habsburškim vojnokrajiškim reformama u 18. stoljeću . .</i>	34
Géza Pálffy (Budimpešta) <i>Die Türkenabwehr und die Militärkartographie der Habsburgermonarchie in Ungarn und Kroatien–Slawonien im 16. Jahrhundert</i>	36
Jovan Pešalj (Beograd) <i>Najimpresivnija granica centralne Evrope. Habsburška granica prema Osmanskom carstvu 1739-1791</i>	38
Hrvoje Petrić (Zagreb) <i>'Malo ledeno doba' i vojnokrajiški prostori</i>	40

Drago Roksandić (Zagreb)	
<i>Trideset godina hrvatske vojnokrajiške historiografije (1981-2011.): tranzicijski konteksti, prijeponni koncepti, pluralizam istraživačkih praksi</i>	42
Drago Roksandić (Zagreb)	43
<i>Krajišnici i Hrvatsko-slavonska Vojna krajina 1848.: izazovi liberalizacije i neomilitarizacije</i>	43
Marko Šarić (Zagreb)	45
<i>Krajiška kultura i protomodernizacija u 18 stoljeću: promjene u shvaćanju prostora i vremena u krajiškoj epici od Bečkog do Dubičkog rata (1683-1699. – 1788-1791.)</i>	45

VOJNA KRAJINA U SUVREMENOJ HISTORIOGRAFIJI
Ciklus javnih predavanja

Nakladnik

Filozofski fakultet u Zagrebu
FF-press
I. Lučića 3, Zagreb

Za nakladnika

Damir Boras

Urednici

Drago Roksandić
Kristina Milković Šarić

Tehnički urednik

Boris Bui

Lektura i korektura

Jadranka Brnčić

Likovno rješenje korica

Boris Bui

Tisak i uvez

Hitra produkcija knjiga d.o.o., Zagreb

ožujak 2012.

ISBN 978-953-175-424-8

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 799631.